

Наливайко Лариса Романівна
проректор університету,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Оршкова Аліна Федорівна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Особливо гостро в умовах глобалізації постає питання національної безпеки України. Так, внаслідок анексії Автономної Республіки Крим та збройного конфлікту на Сході України актуального значення набуло питання забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. У контексті досліджуваної проблеми зазначимо, що органи державної влади, місцевого самоврядування та громадські організації незважаючи на те, що вони є самостійними елементами політичної системи суспільства, що передбачає самостійне вирішення питань, які належать до їх компетенції, мають тісну взаємодію. Зокрема, демократична держава підтримує незалежність громадських організацій, а вони у свою чергу допомагають державі у вирішенні завдань політичного, соціально-економічного та культурного значення тощо. Слід акцентувати, що в системі взаємодії держави та суспільства важливою ланкою є саме сфера забезпечення національної безпеки. В демократичних країнах ключовою складовою державної політики та важливим індикатором їх розвитку є участь громадських організацій у сфері ефективного забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Щодо взаємодії громадських організацій з державними структурами Л. Ковальчук визначає такі основні її напрями: спільна робота над формуванням державних документів; лобювання прийняття розроблених документів з необхідним фінансуванням для їх реалізації, моніторингу та оцінки; делегування надання послуг з боку держави громадським організаціям. На її думку, існують також специфічні форми організації взаємодії [1, с. 22-28].

Перш ніж перейти до аналізу ролі національних громадських та міжнародних організацій у сфері ефективного забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, акцентуємо на положеннях Закону України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб», а саме ч. 2 ст. 16: «органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть залучати громадські об'єднання до процесу формування і реалізації державної політики щодо вирішення питань внутрішньо переміщених осіб», а також ч. 3 ст. 16: «державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства громадськими об'єднаннями, що надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, здійснюють органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом» [2].

Так, однією з особливостей організаційного забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні є активне залучення до реалізації завдань органів державної влади та місцевого самоврядування саме громадських організацій. Наприклад, у Плані заходів з виконання Комплексної державної програми щодо внутрішньо переміщених осіб до 2017 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1094 [3], що реалізуються, зокрема і за кошти державного бюджету, виконання одинадцяти з двадцяти завдань щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції внутрішньо переміщених громадян України передбачено за участі громадських об'єднань, а одне завдання – із залученням міжнародних організацій.

Слід зазначити увагу, що участь громадських організацій у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є ефективнішою, ніж органів державної влади та місцевого самоврядування, у зв'язку з тим, що прийняття відповідного законодавства та покладення певних функцій на органи державної влади та місцевого самоврядування мали місце не відразу після початку вимушеного внутрішнього переміщення. Так, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», що охопив й осіб, які вимушено переміщувались з Криму, потребував два місяці на прийняття [4], Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» – вісім місяців після офіційно встановленої дати початку тимчасової окупації (20.02.2014 р.) [5], а створення Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб відбулося

більш ніж два роки потому. Тому національні громадські та міжнародні організації на початку масового внутрішнього переміщення брали на себе основний тягар і продовжують активно діяти у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Значну роль в ефективному забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відіграють, наприклад, такі міжнародні організації, як: Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції, Фонд Народонаселення ООН в Україні тощо, серед національних громадських організацій провідна роль належить: «Ла Страда-Україна», «Асоціації українських правників» тощо. У своїй діяльності вищезазначені організації: організують семінари, тренінги, круглі столи, конференції, на яких підтримуються дискусії щодо ефективного забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб; збирають, узагальнюють та розповсюджують інформацію у вигляді інформаційних навчально-методичних та наукових матеріалів, що в подальшому може бути використано органами державної влади та місцевого самоврядування в їх практичній діяльності тощо.

У своїй діяльності громадські організації співпрацюють не лише з органами державної влади та місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, а й зі спеціалізованими установами та структурами, в тому числі науковими, науково-практичними. Так, наприклад, Національна академія правових наук України акумулює творчий потенціал як наукових установ, так і навчальних юридичних закладів. Національна академія правових наук України відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу» [6] та Статуту Національної академії наук України [7] є вищою державною науковою організацією України і (за згодою) може бути залучена до виконання такого державного завдання, як визначення рівня соціальної адаптації та інтеграції переселених громадян (в рамках створення системи моніторингу та оцінювання ефективності заходів щодо інтеграції, адаптації та захисту переселених громадян як на регіональному, так і на національному рівні), на виконання Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселились з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України на період до 2017 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1094 [8]. Також наукова установа активно бере участь у реформуванні нашої правової системи і законодавства, що у свою чергу сприяє ефективному забезпеченню прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Отже, в Україні специфікою ефективною національної безпеки України, наприклад, є те, що значна кількість державних завдань щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб реалізується за сприяння національних громадських та міжнародних організацій. Проте слід зазначити, що взаємовідносини національних громадських та міжнародних організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування повинні ґрунтуватися на взаємній повазі, що проявляється в урахуванні інтересів обох сторін.

1. Ковальчук Л. Взаємодія органів державної влади і громадських організацій у вирішенні проблем сім'ї // *Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту*. 2010. № 1-2. С. 23-25.

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

3. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1094. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF>.

4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>.

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення дати початку тимчасової окупації: Закон України від 15.09.2015 № 685-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/685-19>.

6. Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу: Закон України 07.02.2002 № 3065-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3065-14>.

7. Статут Національної академії наук України: зареєстрований наказом Міністерства юстиції України 11.06.2002 № 47/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001550-02>.

8. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1094. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF>.